De la răsărit la apus

“Protestantismul a respins realitatea obiectivă a Arhiereului sau Mijlocitorului Hristos, Care face eficientă lucrarea Sa mântuitoare dând putinţă credincioşilor să se împărtăşească de ea. **Concepţia protestantă a făcut să depindă mântuirea numai de subiectivitatea umană individuală. Mijlocirea lui Hristos s-a epuizat, după concepţia creştinismului occidental, pe cruce, ca într-un act pur juridic şi deci suficient, şi nu mai e nevoe de ea în continuare.** Depinde acum exclusiv de noi să credem că mijlocirea de pe Golgota a rezolvat de fapt diferendul dintre noi şi Dumnezeu.”(pg.158)

* * *

“... relaţia între preotul şi episcopul slujitor şi comunitate nu se poate reduce la o singură formulă. El este şi mijlocitor al lui Hristos, dar este şi membru al Bisericii ca trup al lui Hristos. **Nici un episcop nu se singularizează, nu devine substitut văzut exclusiv al unicului cap, Hristos. De aceea Hristos a lăsat la conducerea văzută a Bisericii comuniunea Apostolilor şi după ei comuniunea episcopilor, ca urmaşi ai comuniunii apostolilor, nu pe Petru singur şi pe urmaşii lui.** Prin aceasta episcopul este încadrat nu numai în comunitatea Bisericii, ci şi în comunitatea episcopatului, între ele fiind o strânsă legătură.”(pg.159)

din ***Teologia Dogmatică Ortodoxă*** vol.2

ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

* * *

în cartea “7 dimineţi cu părintele Stăniloae”, ed. Anastasia, în care sînt redate convorbiri ale părintelui Dumitru Stăniloae cu domnul Sorin Dumitrescu, găsim câteva fragmente, unde sînt prezentate aspecte, atât istorice cât şi politice şi spirituale, ce reflectează asupra spiritualităţii apusene şi răsăritene şi a relaţiilor dintre cele două:

- *Vi se pare că Biserica catolică în raport cu istoria este mai*

irascibilă *decât Ortodoxia?*

- Da. Se acuză de obicei Ortodoxia că a fost aservită împăraţilor în era bizantină. Eu cred că cea mai mare libertate a manifestat-o Biserica tocmai pe vremea împăraţilor din bizanţ. Ortodoxia a fost foarte liberă; au fost atâţia martiri pentru apărarea credinţei pe vremea împăraţilor. În Occident, dimpotrivă, lupta Bisericii n-a fost împotriva ideeilor împăraţilor, ci exclusiv pentru putere. Papa a voit să aibă şi el statul lui, a luptat cu statul german, episcopii catolici erau latifundiari, prinţi electori, prinţi reali şi, deci, s-au luptat numai pentru putere. Şi astăzi, Statul Vatican e stat. De ce? Pentru ce să fie stat? Vaticanul are ambasadori peste tot. A fost o luptă pentru putere, n-a fost o luptă pentru credinţă. în Răsărit a fost o luptă pentru credinţă care a mers până la mucenicie.

- Astăzi ne este din ce în ce mai limpede faptul că comunismul n-a fost o ideologie. Conţinutul său real a stat ascuns în spatele unei ideologii. În realitate a fost o satanologie.

- Da, satanologie cu origine în filozofia apuseană.

- Această satanologie este compatibilă doar cu instrumentele teologiei, singura disciplină umană care poate s-o dezamorseze, s-o deconspire. Deci nu ideologic poţi distruge comunismul, ci folosind un instrument compatibil cu conţinutul său disimulat; aşadar, doar teologia poate să-i pună în criză sloganele. Nu credeţi că acum, a lupta împotriva comunismului este ca şi cum ai lupta împotriva unei secte sau a unei deraieri dogmatice? Aşa cum lupta Biserica altădată împotriva arianismului?

- Biserica a luptat întotdeauna spiritual, n-a luptat însă cu arme politice. A luptat spiritual şi cu comunismul. Fiindcă tot mă iscodiţi, vă-ntreb: catolicismul care avea ditamai forţă politică - de ce n-a luptat? De ce statele occidentale au încurajat şi au susţinut comunismul în Rusia, când poporul nostru s-a dus până la Volga şi a sacrificat atâţia oameni? De ce n-a luptat? De ce a lăsat de izbelişte Polonia? Unde a fost lupta catolicismului în aceste cazuri? Cum puteau lupta ai

noştri? cu ce puteau lupta?

- *Da, dar asta e istorie de-acum.*

- Vreo 12 mii de episcopi şi călugări au fost împuşcaţi în Rusia. Unde s-a întâmplat aceasta în Spania? Unde s-au omorât atâţia în America Latină?

- *Fiindcă n-au avut parte de un asemenea satanism ideologic.*

- Ba au avut.

- *Dar nu de talia asta.*

- Să nu uitaţi că acolo sînt vreo două state catolice, şi-au avut şi miniştri dintre preoţii catolici. Au venit odată şi aici, la un congres al ecumeniştilor. Şi unul dintre reprezentanţii lor a susţinut ideile socialiste. Eu i-am combătut şi vorbeam mereu de Hristos. Iar mă întrebau: “De ce tot vorbiţi de Hristos? Aici este vorba de altceva, nu de Hristos”. S-au supărat teribil şi, după ce am plecat, m-au criticat foarte tare pentru că vorbeam de Hristos şi nu de probleme de-astea sociale. Lupta catolicismului n-a avut o bază spirituală, creştină, aşa cum a fost cea din Rusia sau cea de la noi. Ne acuză Todea că sîntem Biserică trădătoare. Două mii de preoţi ortodocşi au stat în închisoare. Eu am fost în închisoare şi n-am văzut nici un preot unit. Toţi (uniţii) s-au făcut ortodocşi sau au intrat în diferite intreprinderi în care făceau pe turnătorii.

- *Episcopii însă au fost în închisoare...*

- Da, doi-trei episcopi, aşa cum a fost Hossu, care a fost la mănăstirea Căldăruşani; nu l-am văzut în închisoare. Se plimba în jurul Bisericii în timpul Liturghiei fără să între înăuntru. Şi a lăsat să fie înmormântat de un episcop catolic ungur. Unde a fost atunci lupta lor? Biserica Ortodoxă - le-am spus tinerilor care au fost la mine - a fost Biserica Crucii, toată istoria ei a fost un drum al Crucii. Au venit întâi mahomedanii peste noi. S-au dus ăştia cu crucea, cruciaţii şi-au ocupat Bizanţul, slăbind puterea de rezistenţă celor din Răsărit, timp de 60 de ani. Au venit la Nicopole. Ce au luptat acolo? Cine a luptat cu adevărat aducând atâtea jertfe? Ei au purtat crucea în mod

fanfaronic. Dar au murit ei oare, oprind mahomedanismul să ne invadeze? N-au făcut nimic, nu ne-au ajutat cu nimic. mai mult ne-au lovit şi ei. Ştefan cel Mare lupta să oprească mahomedanii să înainteze în Europa şi cine îl ataca? Ungurii, la Baia Mare. Niciodată nu a avut un ajutor din Occident. Ţările noastre au fost singurele care au oprit Islamul să meargă mai departe. După ce Bizanţul a căzut şi nu a mai putut să se opună, s-au format ţările acestea şi ele au oprit mahomedanismul să înainteze în Europa. Unde se spune aceasta? Ce-au făcut cruciaţii pentru aceasta? Nimic, absolut nimic.

- Spuneţi-mi, unde vă este antipatică - ca teolog şi ca preot - tema politicului, a raportului între Biserică şi istorie?

- Pentru că noi ne luptăm cu metodele politice, împotriva politicii, a politicii rele, care vrea să se folosească de puterea lumii pentru avantajul unora care conduc. Biserica luptă spiritual, duhovniceşte, până la martiriu. Din acest punct de vedere, nu face parte din istorie care , în general, este dominată de politic şi de interese materiale, pământeşti. Eu trebuie să trăiesc în istorie, dar oamenii nu trebuie să se lase dominaţi în istorie de interesele pământeşti. Biserica foloseşte în istorie pe oamenii care apără credinţa, aşa cum i-a folosit pe Ştefan cel Mare, pe Mircea cel Bătrân, pe cei care s-au jertfit la Mărăşeşti, pe cei din ultimul război care au mers lângă nemţi să nimicească comunismul pe care îl apăra Occidentul. Numai jertfe am adus. Şi Occidentul ce-a făcut în timpul ăsta? A susţinut comunismul.

- Bine, dar ce facem acum când trebuie să-l nimicim? când comunismul s-a arătat că nu este o ideologie, ci că are la bază o satanalogie, oare nu era necesară o intervenţie promtă a Bisericii de a penaliza şi de a dezvălui mecanismul maimuţărelii: autocritica, maimuţărind spovedania, şedinţa de partid care maimuţăreşte Liturghia s.a.m.d. Nu este cazul ca Biserica să developeze public acest mecanism îndrăcit, care-i măsluieşte organismul teandric?

- Nu acuz Biserica, pentru că Biserica nu înseamnă câţiva ierarhi sau unii preoţi. Eu cred că poporul ortodox luptă

împotriva acestui sistem, dar cu metode spirituale. Noi trebuie să ne înduhovnicim, să ne spiritualizăm, să avem episcopi mai duhovniceşti, oameni mai hotărâţi pentru încreştinarea societăţii. Societatea noastră este foarte descreştinată şi nu o poate ajuta numai autoritatea Bisericii. Trebuie să luptăm cu toţii pentru încreştinarea acestei societăţi.

- Şi încreştinarea aceasta nu se face prin propovăduirea realismului creştin? Fiindcă, în viziunea mea, creştinismul reprezintă cea mai realistă opinie a lumii noastre; realismul său este însă, un realism eshatologic. Nu-i nevoie oare astăzi, mai mult ca oricând, de acest tip de realism?

- Da, e nevoe să devenim cât mai creştini ca să nu mai fie validate prin metodele votului popular acele grupări care sînt necreştine. Cu toţii, de la cei de sus până la cei de jos, trebuie să ne încreştinăm. Dar unde găseşti printre oamenii politici creştini adevăraţi? Când cei care sînt mai populari declară senini că este depăşit creştinismul...

- Creştinismul este depăşit?

- Dacă s-ar forma un partid cu adevărat creştin sînt sigur că tot poporul într-acolo ar merge.

*

Teologic mereu am combătut orice ideologie panteistă care confundă lumea aceasta cu toată existenţa. Şi am spus că marea parte a intelectualilor noştri nu sînt atei din 1944, ci sînt de la 1850, şi au rămas atei şi după ce a dispărut comunismul ca formă ideologică. Eu continui să susţin că acesta este marea abatere de la creştinism şi dacă nu ne întoarcem la valorile lui spirituale nu putem face nimic; şi s-a zis cu noi!

- Ce părere aveţi despre opinia - deja publică - a părintelui Galeriu, prin care dânsul susţine că 22 decembrie, prin consecinţele sale, este un eveniment mai important ca 1848? În ce vi se pare că este plauzibilă afirmaţia dânsului?

- 1848 a fost o cădere din spiritualitatea noastră tradiţională într-o aservire faţă de ateismul raţionalist occidental. Pe când

acum a fost o voinţă de a ne reântoarce la ceea ce este propriu poporului român - la spiritualitatea creştină.

- Aţi recunoscut acest fenomen în faptele petrecute?

- Da, şi am recunoscut-o şi la băieţii aceştia care au venit cu Drumul Crucii la mine. Mi se pare că tineretul a început acest drum nou, drum al crucii, care, de fapt, a fost specific poporului nostru, dar pe care intelectualii l-au dispreţuit; poporul însă l-a conservat. Trebuie să mergem pe drumul crucii cu Hristos, pentru că numai în Hristos putem să ne iubim, ca toţi să fim una să ne unim faţă de cei din stânga, şi faţă de cei din dreapta. Să stăm locului aşa cum am stat, aşa cum n-au putut sta barbarii şi au trebuit să treacă peste noi. Cum am scos Balcanii de sub jugul otoman, cum i-am oprit să treacă spre Europa, cum i-am slăbit pe tătari să stăpânească Rusia, tot aşa, aceleaşi jertfe trebuie să le facem şi în viitor. Şi asta este cea mai clară atitudine faţă de urmările comunismului. Aş vrea ca toţi conducătorii Bisericii noastre să facă asta şi să înveţe poate de la tineri mai mult, şi tot de la tineri să înveţe şi intelectualii noştri. Eu cred că noi începem un nou drum în istorie, un drum care îl repară pe cel pe care am apucat în 1848.

- N-ar fi necesară totuşi, o implicare mai profundă a Bisericii în istorie? Aduceţi-vă aminte că în timpul de pe Athos, cu isihasm cu tot, au coborât din munte şi s-au dus să lupte pentru ţara lor.

- Noi nu putem lupta cu armele aşa cum au luptat grecii atunci; acum altele-s vremurile, acum noi trebuie să luptăm spiritual, cu armele teologiei, să aducem lumea la credinţă. Numai credinţa în Hristos ne poate reunifica şi ne poate da puterea pe care am avut-o. Altfel ne prăpădim ca neam. Panta asta a necredinţei pe care mergem duce la prăpastia desfiinţării... Mă tem că nu exagerez!

*

- Există rugăciunea inimii, a isihasmului, şi, în genere, a raporturilor pe care le-aţi definit mai înainte între om şi Dumnezeu, aşa cum le manifestă creştinismul oriental, care au

consolidat rezistenţa Răsăritului la asaltul satanologiei comuniste? Dacă pacostea acestei satanologii ar fi căzut pe creştinismul apusean, acesta ar fi putut să-i facă faţă?

- Eu cred că ar fi rezistat mult mai puţin. Aici poporul a rămas creştin în general. Occidentalii se miră când vin la noi şi văd că totuşi bisericile au destul popor în ele. În Occident nu prea mai vezi lucrul acesta. Deşi oamenii ştiau că sînt urmăriţi de agenţii securităţii, totuşi şi-au păstrat credinţa. Tinerii au fost mai influenţaţi, pentru că în şcoli se debitau teoriile ateiste. Dar populaţia cred că a rămas creştină, ca şi în Russia. Unii chiar se plâng astăzi că mai mulţi erau în Biserică pe vremea comunismului. Cred că ateismul n-a putut să pătrundă în inimile oamenilor. Nu poţi satisface satanismul acesta. Ortodoxia are acest sentiment al tainei, o predilecţie faţă de taină, pe care nu le au occidentali, care se mulţumesc cu lucrurile acestea ale trupului: societatea de consum. Vezi, de exemplu, ce săltăreţe şi neserioase sînt cântecele lor. Eu n-am văzut la ei un cântec cum este doina românească...

- Totuşi în occident raporturile interumane sînt cu mult mai armonice, mai disciplinate decât haosul şi dezbinarea care exista în Răsărit. În Occident oamenii nu sînt extraordinari de primitori, în nici un caz nu poţi să vorbeşti de omenia noastră. În acelaşi timp, îşi respectă liniştea unul altuia. La noi este omenie multă dar şi multă bârfă, delaţiune, lucruri care nu mai există la nivelul raporturilor zilnice în Occident.

- în Occident este o corectitudine în raporturile între oameni, susţinută cumva de legi. Dar nu este o căldură în raporturile între oameni aşa cum este la noi. Însă la noi lucrurile s-au amestecat. Căldura omeniei, a ospitalităţii, sentimentul tainei celuilalt, bucuria de a-l vedea pe celălalt, toate acestea se numesc raporturi sufleteşti între oameni, pe care Occidentul nu le are. Însă intelectualitatea noastră n-a văzut decât acest exterior care este un interior sufletesc în Occident şi pe care l-au adus şi la noi. Şi sau amestecat aici, într-un mod foarte bizar, această nepăsare faţă de altul, mergând până la exces, cu căldura dintre noi. La noi vezi şi una, şi alta. Vezi şi această influenţă a răcelii interioare dusă până la nepăsare, dar vezi şi

căldura sufletească.

- Dar nivelul credinţei şi calitatea precară a raporturilor interumane din România sînt semnalate încă de Antim Ivireanul, deci înainte să fi pătruns “duhul” occidental de la 1848.

- Eu nu ştiu ce o fi semnalat Antim Ivireanul, însă eu am trăit în satul meu şi am fost prin alte sate şi ştiu sigur că nu era aşa ceva. Era căldura şi respectul şi vorba bună între oameni. Niciodată n-am auzit-o pe mama să spună un cuvânt urât despre cineva din sat. Eu nu ştiu în ce mediu o fi trăit aici Antim Ivireanul, dar eu mă simţeam în sat ca într-o familie. Oraşul ne-a despărţit, este fiecare de capul lui, fiecare mai deştept ca altul; a fost influienţa Occidentului pe care noi, cu voiciunea noastră, am dus-o mai departe. La noi este o îmbinare între Occident şi Orient care ne face societatea mai variată, unind în ea în chip paradoxal lucruri extraordinar de frumoase cu lucruri extraordinar de urâte. Şi astea din urmă vin mai ales sub influenţa mentalităţii materialiste apusene.

- Pentru ce, faţă de anumite teme, vă manifestaţi mai puţin “integrist” şi sînteţi dispus să acceptaţi o nivelare, o omogenizare a diferenţelor, cum s-a întâmplat ieri, când v-am iscodit despre culpă. Iar în alte teme, cum ar fi cea a raportărilor dintre Orient şi Occident, deci între două confesiuni surori, exercitaţi o separaţie atât de netă şi sînteţi dispus să vedeţi mai curând deosebirile decât asemănările. Eu aş dori foarte mult să-mi răspundeţi tehnic la această întrebare.

- Poate că este propriu spiritului răsăritean să pună accentul principal pe adevăr, pe adevărul în Hristos, pe adevărul Treimii. Părinţii erau foarte îngăduitori cu toate păcatele, însă când vedeau o erezie, când vedeau că este atacat adevărul lui Hristos, atunci săreau cu toată puterea ca arşi!

- Şi nu de asta şi-or fi făcut de cap Nicolski şi alţii, ştiind că aici este o nemăsurată îngăduinţă faţă de păcate, sărindu-ne ţandăra doar la erezie?

- O dată ce păstrezi integritatea învăţăturii, păstrezi o

posibilitate să-i readuci pe oameni din păcat. Pe când dacă, o dată ce te-ai despărţit ca eretic de adevăr, pierzi orice şansă să realizezi unitatea.

- Credeţi în posibilitatea ca Occidentul să recupereze pagubele şi să-şi mântuie aceste deraieri? Este el recuperabil?

- Pe măsură ce va evolua, va creşte şi se va maturiza spiritual. Eu cred că Occidentul este imatur spiritual, are o prea mare şi naivă încredere în ceea ce îi poate da ştiinţa, fiindcă n-a atins adâncimile de spiritualitate şi duhovnicie. Sînt atâţia oameni de seamă în Occident care încep să vadă aceasta. Sînt mulţi care vin în Athos, se fac călugări acolo şi chiar dacă nu se manifestă direct, ne privesc cu mult interes. Este o mânăstire lângă Milano care a tradus acum Filocalia; vin pe la mine, vin în mânăstirile noastre zicând că ei acolo nu au nici o viaţă spirituală, nici o căldură spirituală. Eu cred că încet, ei ne vor descoperi. Sigur va trebui şi noi să avem o anumită înţelegere pentru ei. Un anumit tact al iubirii...

- Exista o scrisoare păstrată a lui Alecu Russo către Kogălniceanu, dacă nu mă înşel, în care primul, având domiciliul forţat la o mânăstire, îl roagă pe Kogălniceanu să-i trimită ziare franţuzeşti, că se plictiseşte îngrozitor cu nişte scrieri ale unuia Efrem Sirul, pe care le-a găsit în podul mănăstirii.

- Russo, se ştie, era mason şi toţi erau masoni, săracii...!

*

- Dumneavoastră echivalaţi neamul cu naţiunea, sau faceţi o deosebire totuşi?

- Naţiunea este un termen mai nou. Eu îi spun mai mult neam.

- Dar neamul nu este mai apropiat de etnie?

- Sîntem de un neam, sîntem rude. Naţiunea este ceva mai abstract, mai politic mai rece.

- Sînteţi naţionalist?

- Dacă aş avea un cuvânt de la neam, l-aş folosi pe acela. Eu

ţin la neamul meu.

- Dar patriot sînteţi? Profesorul Cândea face echivalentul cuvântului patrie care se zice că este un cuvânt destul de nou, cu un cuvânt mai vechi care este moşie. Moşia este echivalentul patriei. Deci patriot sînteţi?

- Eu aş spune că n-avem cuvinte unitare pentru lucrurile acestea. Eu ţin la ţara strămoşească. Ea îmi spune mai mult decât patria. Patria este iarăşi un cuvânt venit de aiurea Vaterland. Pater. Ţara strămoşească, ţara mea, ţara noastră. Am apucat timpurile când Ardealul nu era unit. Aproape toţi tinerii din sat spuneau că se duc în ţară.

- Atunci sînteţi ţărănist? (ha, ha, ha).

- Nu (ha, ha). Iştia încă au coborât cuvântul...

- Credeţi că există un limbaj specific creştinismului răsăritean, distinct de alte exprimări? O topică specifică, o terminologie specifică, un regim prozodic specific, mă refer în expresia teologiei ortodoxe.

- Teologia noastră a fost foarte influenţată de teologia scolastică catolică.

- De când?

- De pe la 1869, de când s-au întemeiat Facultăţile de Teologie: Am luat manuale de acolo şi am cam uitat de terminologia noastră, care este terminologia filocalică, veche, a Părinţilor.

- O puteţi carecteriza?

- Esta mai duhovnicească.

- E cam general.

- Lucrurile acestea despre care mă întrebaţi sînt lucruri pe care le-am simţit aşa..., n-am avut posibilitatea până acum să le dezvolt sau să le aprofundez. Dar chiar în rugăciunile noastre cred că este ceva deosebit de rugăciunile catolice...

- *Respectiv?*

- Măicuţa Domnului - unde se spune în catolicism aşa ceva? Trebuie făcut un studiu care să meargă la rugăciune, la Liturghie - la expresia Mesiei.

*

- *Dar în privinţa Imaculatei Concepţii? Nu este o poticnire şi asta?*

- Şi asta este o poticnire. Înseamnă că nu din momentul în care vine Fiul lui Dumnezeu şi fecioara începe înoirea umanităţii. Se pune fecioara deasupra lui Hristos şi face începutul mântuirii de la ea, nu de la Fiul lui Dumnezeu, care vine la ea. De aceea nu putem să admitem că Ea este prima care se curăţă de păcatul strămoşesc pentru că este prima în care vine Fiul lui Dumnezeu şi vine într- un mod mai deplin decât vine în ceilalţi oameni, prin botez. Venirea Lui este momentul hotărâtor, nu ea este momentul hotărâtor.

*

- *Tradiţia, aşa cum o exaltă Ortodoxia, prin masivitatea prestigiului ei, nu riscă să zdrobească elanul înoirii?*

- Este atâta bogăţie în Tradiţie încât eu nu o pot actualiza deplin. Tradiţia este şi Evanghelia lui Ioan. Eu am spus atâtea şi totuşi atât de puţine. Scot mereu din ea alte şi alte înţelesuri. Din ea au scos şi Părinţii Bisericii, din ea au scos şi Liturghia, troparele ş.a.m.d.

- *De unde vine caracterul inepuizabil?*

- Pentru că este Dumnezeu în ea, pentru că este Cuvântul Lui în ea.

- *Deci orice Tradiţie care nu- L are pe Dumnezeu este epuizabilă?*

- Da. Eu sînt Alfa şi Omega, a spus Iisus. Nu există cineva mai încolo de El care să fie Omega. Eu, oricât aş înainta, nu ajung la Omega.

- *Deci, înnoirea stă în Tradiţie?*

- În scoaterea la iveală a comorilor inepuizabile ale Tradiţiei.

- *Deci, am putea spune cuvântul înnoire cuvântul descoperire.*

- Dar să nu-l confundăm cu revelaţia.

- *Cum vedeţi dumneavoastră raportul între dimensiunea păstrătoare şi cea profetică? În opera dumneavoastră teologică există un accent mai mult păstrător sau vizionar?*

- În Revelaţie totul este profetic; ca, de altfel şi în Tradiţie. A scris un teolog protestant un studiu despre caracterul profetic al lui Hristos. Duhul Sfânt a descoperit ceea ce este în revelaţia Lui. Deopotrivă păstrător şi profetic. Căci ceea ce se păstrează, ceea ce este revelaţia lui Hristos este nesfârşit. Noi putem mereu să afirmăm ceea ce este specific timpului nostru, însă să afirmăm că ceea ce cere timpul nostru este cuprins şi în timpul care urmează. Hristos ne-a vorbit nu numai despre timpul ăsta, ci şi despre ceea ce este valabil pentru omenirea din toate timpurile.

*

- Care este diferenţa dogmatică şi liturgică între Liturghia ortodoxă, cea catolică şi cele protestante şi neoprotestante?*

- Diferenţa între Liturghia ortodoxă şi cea catolică este că în Liturghia ortodoxă Domnul se face prezent cu Trupul şi Sângele Său prin chemarea Sfântului Duh, pe când în cea catolică prin cuvintele: ***Luaţi, mâncaţi..., Beţi dintru acesta toţi...*** în liturghia catolică nu se afirmă decât o legătură prin amintire, nu prin Duhul Sfânt, între ceea ce s-a făcut la cina cea de taină şi ceea ce se face acum. Nu se afirmă lucrarea prezentă a Duhului Sfânt. Pe când în Ortodoxie, credinţa în lucrarea prezentă a Duhului Sfânt, care prelungeşte prezenţa şi lucrarea lui Hristos este foarte puternică. Este puternică credinţa în Duhul Sfânt ca Persoană distinctă, şi în lucrarea Lui mereu prezentă în orice timp. Se ţine seama de faptul că Hristos Şi-a început şi-Şi continuă lucrarea în oameni, după înălţare prin Duhul Sfânt. Nu există tendinţa de a confunda pe

Duhul Sfânt ca Persoană prin care se prelungesc actele mântuitoare ale lui Hristos cu Hristos însuşi care S-a înălţat de la noi.

În al doilea rând, catolicismul, deşi păstrează credinţa în împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului, a ţinut să explice cu ajutorul distincţiei filosofiei aristotelice între substanţa pâinii şi accidenţii ei misterul euharistic, afirmând că substanţa pâinii şi vinul sînt transformate în Trupul şi Sângele Domnului, dar accidenţii rămân (trans-substanţiere). Ortodoxia menţine recunoaşterea misterului inexplicabil al prefacerii pâinii şi vinului în trupul şi sângele Domnului, fără asemenea precizări.

În al treilea rând, catolicismul împărtăseşte pe credincioşi numai sub chipul azimei, lăsând numai preoţilor împărtăşirea şi sub chipul vinului, ceea ce dă impresia unui drept privilegiat al preotului. Dar, în timpul din urmă catolicii încep să se apropie în toate aceste trei puncte din urmă de gândirea şi practica ortodoxă.

Învăţătura luterană, în parte ca o reacţie, în parte ca o prelungire a celei catolice, afirmă că pâinea şi vinul rămân, în întregimea lor, Trupul Domnului, făcându-se prezent în *pâine, sub pâine, cu pâine,* dar numai pentru cei ce cred cu adevărat, ceilalţi mâncând numai pâinea. Calvin a văzut în pâine şi vin numai o putere a Trupului şi Sângelui Domnului, nu Trupul şi Sângele Domnului, iar neoprotestanşii văd în mâncarea pâinii şi a vinului numai un prilej de amintire a Cinei celei de Taină.

Dacă luteranii, calvinii şi neoprotstanţii despart pâinea şi vinul de Trupul şi Sângele lui Hristos, catolicii despart numai accidenţii de prezenţa Lui. De aceea, la luterani, credincioşii se înpărtăşesc deTrupul şi Sângele Domnului odată cu mâncarea pâinii, iar cei necredincioşi nu. La calvini chiar cei credincioşi se înpârtăşesc numai de puterea lui Hristos, iar la neoprotestanţi, nici de aceasta.

La catolici, accidenţii pâinii şi vinului nu fac parte din trupul lui Hristos, dar primirea lor oferă prilejul înpărtăşirii de Trupul lui Hristos de dincolo de ele.

La ortodocşi cei nevrednici se împărtăşesc de Trupul lui

Hristos, chiar primind ceea ce numesc catolicii accidenţii pâinii şi vinului (I Cor.11,27). Biserica Ortodoxă nu desparte nimic din pâine şi vin de Trupul lui Hristos. învăţătura ortodoxă este rezumată de Sfântul Ioan Damaschin asfel: "*înseşi pâinea vinul se prefac în Trupul şi Sângele Domnului. Iar de întrebi de modul cum se face aceasta, mulţumeşte-te să auzi că prin Duhul Sfânt, aşa tot cum prin Duhul Sfânt şi-a format Domnul Sie-şi şi în Sine trup din Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Mai mult nu ştim. Ştim numai că Cuvântul lui Dumnezeu este adevărat şi efectiv şi atotputernic; cât despre mod, el este nepătruns. Mai putem spune că, precum în natura fizică pâinea se transformă prin mâncare, iar vinul şi apa, prin băutură, în trupul şi sângele celui ce mănâncă şi bea şi nu-i devine un al doilea trup pe lângă cel ce-l avea înainte, tot asfel, pâinea punerii înainte şi vinul şi apa se prefac, prin chemarea şi coborîrea Duhului Sfânt, în chip mai presus de fire; în Trupul şi Sângele lui Hristos şi nu mai sînt două trupuri, ci unul şi acelaşi* "(P.G.94,1144urm.)

Nu trebuie să se uite Cuvântul ipostatic, care a dat fiinţă prin puterea Lui, la început trupului omenesc cu temelia în raţiunea divină, iar la naşterea din Fecioară, trupului ipostasului Său. El a pus trupul omenesc în general şi trupul Său, în legătură cu pâinea, ca reprezentantă a hranei cosmice şi deci şi raţiunea celui dintâi cu raţiunea celei din urmă. Hristos duce prin voinţa Sa această legătură a trupului Său cu pâinea la un grad suprem de intimitate. Trupul de lumină al Domnului, deci nevăzut de ochii noştri de acum, de aceea, dar păstrând toată legătura Lui cu pâinea, uneşte fundamentul ontologic al pâinii cât se poate de strâns cu trupul Său, sau raţiunile lor complementare, dar lasă totuşi chipul nevăzut al pâinii la funcţia de mediu prin care ni se comunică, ca nu cumva nevăzând trupul Lui luminos cu ochii noştri de acum, Domnul să trebuiască să ne convingă că mâncăm trupul Lui, arătându-ni-L în starea lui materială văzută.

Astfel, noi primind pâinea, primim Trupul lui Hristos cu mădularele lui. E ceea ce spune Sfântul Simion Noul Teolog: "Noi ne facem mădularele lui Hristos, şi Hristos se face mădularele noastre. Hristos se face mâna mea, Hristos, piciorul

ticălosului de mine. Mâna lui Hristos, piciorul lui Hristos eu sînt păcătosul! Mişc mâna mea şi mâna mea este Hristos întreg. Mişc piciorul meu şi iată că străluceşte ca El" (Hymnes 1, vol.I, ed. J.Koder, tom.I, Certf, 1996, p.281, imn XV).

Cum a fost schimbat la faţă trupul lui Hristos în întregime pe Tabor de către dumnezeirea lui, aşa este prefăcută în lumină pâinea întreagă de către trupul lui Hristos, făcut întreg lumină de dumnezeirea Lui sau de Duhul Lui cel Sfânt, fără ca noi să-L vedem cu ochii de acum. Sfânta împărtăşanie ne ridică fără să vedem noi acum, şi fără să simţim, dar crezând în aceasta, în planul existenţei înduhovnicite. Trupul Lui îşi extinde prezenţa Lui înduhovnicită în pâinea şi vinul euharistic, devenite lumini prelungite ale luminii Lui, mediu în care se arată trupul său de lumină, fără ca noi să vedem aceasta acum. Aceasta este o anticipare a prezenţei luminoase a Trupului lui Hristos în tot cosmosul, în viaţa viitoare, când nici o opacitate nu va mai acoperi prezenţa Lui luminoasă, când nu va mai fi nici un întuneric, nimic din ceea ce e propriu serii. Atunci ne vom împărtăşi mai vizibil de Hristos prin toate. De aceea ne rugăm după sfânta împărtăşanie: "*Dă-ne nouă să ne împărtăşim mai cu adevărat (mai adeverit), în ziua cea neînserată a împărăţiei Tale".* Dacă ne vom vedea noi înşine mai clar prezenţi unul în altul, cu atât ne vom vedea prezenţi toţi în Hristos şi pe Hristos prezent în noi, ca centru izvorâtor de lumină. Ţăranul român vede în bobul de grâu, din care se face pâinea care ne hrăneşte, că are în sine pe Hristos. Faptul acesta îşi primeşte împlinirea deplină în Euharistie. Într-un fel, trupul e pâinea şi pâinea e trup, chiar prin creaţie. Mai ales e trupul Cuvântului care a creat trupul omenesc legat de pâine.

Dar nu trebuie uitat că Hristos ni se dă prin chipul pâinii şi al vinului în starea lui de jertfă şi de înviere, ca să ne ridice şi pe noi în această stare de nobleţe umană şi de veşnicie luminoasă. În viaţa viitoare, în toată creaţia se va vedea Hristos în stare de jertfă dăruită Tatălui şi în cea de înviere, sau toată creaţia se va vedea ridicată în El la această stare căci jertfa înseamnă dăruirea creaţiei Tatălui, ceea ce îi procură învierea întru lumina veşnică. Căci jertfa ca dăruire totală Tatălui este deschidere pentru viaţa fără sfârşit şi fără lipsuri care izvorăşte

din Tatăl.